INFOKORTTI

Poronhoidolle aiheutuvat haitat

kaivosvetoomus.fi

Elinkeinojen tasavertaisuus

Poronhoidolle aiheutuvat haitat

- Poronhoito **poikkeaa muista elinkeinoista** seuraavasti:

- maankäyttötavaltaan: se perustuu laajoihin luonnonlaitumiin
- se pohjautuu porojen luontaiseen liikkumiseen alueilla: porot laiduntavat vapaina ja vaihtavat laidunta eri vuodenaikoina
- poronhoito on ikiaikaiseen nautintaoikeuteen perustuva luontokulttuuri ja elinkeino: tiedot ja taidot siirtyvät ammattiosaamisena sukupolvelta toiselle, elinkeino kannattelee myös alkuperäiskansa saamelaisten kulttuuriperintöä

- Poronhoitoa **ei siis voi verrata maankäytöltään muihin elinkeinoihin**. Siten argumentti, että pakollisia määräyksiä ei voisi antaa koko poronhoitoalueelle, koska muuten poronhoitoa kohdeltaisiin eriarvoisesti muiden elinkeinojen kanssa, ei ole hyvin perusteltu[1]. Poronhoidon erityisluonteen takia **malminetsinnän tutkimustoimenpiteet itsessään voivat aiheuttaa sille haittaa. Tämä erottaa sen muista elinkeinoista ja niiden maankäytöstä**, joiden osalta yleisesti katsotaan, että malminetsinnän toimenpiteet itsessään eivät aiheuta niiden toiminnoille haittaa.
- Koska poronhoito tukeutuu porojen luontaiseen liikkumiseen, niin **pieniltäkin kuulostavilla vaikutuksilla voi olla suuri merkitys**. Jos esimerkiksi vasoma-alueen vieressä tehdään malminetsintätutkimuksia vasomisaikaan, voivat porot vaihtaa häiriön vuoksi vasomispaikkaa. Vaikea tilanne voi myös seurata, jos malminetsintätutkimuksia tehdään vasanmerkintään tai poronerotukseen tarvittavien alueiden lähellä väärään aikaan.
- Jos alueille tulee häiriötä, voi olla erittäin työlästä löytää korvaava paikka, joka soveltuu poroille. Koska porotalous perustuu porojen luontaiseen käyttäytymiseen ja liikkumiseen, poroja ei voi pakottaa hyväksymään uutta paikkaa. Joskus uuden paikan löytymiseen ja vakiintumiseen voi mennä jopa yksi porosukupolvi eli kymmenen vuotta. Paikan vaihtaminen siis vaikuttaa poronhoidon kokonaisuuteen alueella merkittävästi.
- Määräyksien avulla **tärkeät alueet voidaan rauhoittaa malminetsintätutkimuksilta tai esimerkiksi kaivostoiminnan räjäytyksiltä olennaisina aikoina**.
- Muita toimenpiteitä, jotka vähentävät poronhoidolle aiheutuvaa haittaa, ovat esimerkiksi poroaitarakenteiden siirtäminen, kaivosalueen aitaaminen, automaattiset portit, vilkkaiden kaivosliikenneteiden aitaaminen, ylitysten rakentaminen, kaivantojen merkitseminen, aitaaminen tai luiskaaminen sekä kairausputkien poistaminen tai merkitseminen[2]. Kaivannot tulisi merkitä muilla tavoin kuin lippusiimalla ja muovikepeillä, koska porot sotkeutuvat niihin.

---

1 Hallituksen esitys laiksi kaivoslain muuttamisesta, 2022. s. 86.

2 Kairausputkien lyhyemmäksi katkaisua on myös esitetty, mutta tulppaamattomana se lisää pohjaveden kontaminoitumisen riskiä. Vrt. maalämpökaivot, joihin malmikairaus on verrattavissa.

- **Aitaamiset suojaavat poroja vahingoittumiselta ja merkitsemiset puolestaan poronhoitajia ja muita maankäyttäjiä vahingoilta.**
- Näillä malminetsintä- tai kaivosyrityksen näkökulmasta taloudellisesti vähäisillä toimenpiteillä on iso merkitys poronhoidon edellytysten säilymiselle, sillä malminetsintää tehdään laajoilla alueilla Pohjois-Suomessa. Koko poronhoitoalueesta tällä hetkellä **noin 1/3 on malminetsintä- tai kaivostoiminnan kohteena** (sis. varaukset)[3]
- Poronhoitoalueella on lisäksi kasvavassa määrin muita maankäyttöpaineita esimerkiksi tuulivoiman rakentamisen suhteen. Maankäytön kumuloituvat yhteisvaikutukset ovat kasvamassa niin suuriksi, että se aiheuttaa **epävarmuutta koko poronhoidon jatkuvuudelle**. Yllä kuvatuilla määräyksillä pystytään vaikuttamaan siihen, että poronhoidon edellytykset näiden maankäyttöpaineiden keskellä säilyvät.
- Lakiesityksen mukaan erityisellä poronhoitoalueella täytyy selvittää toiminnan vaikutukset paikalliselle poronhoidolle ja antaa määräykset, joilla haittoja vähennetään. Erityinen poronhoitoalue kattaa kuitenkin vain noin puolet koko poronhoitoalueesta, koostuen 20 paliskunnasta. Paliskuntia on yhteensä 54, lakiesitys rajaa siten haittojen vähentämismenettelyjen ulkopuolelle 34 paliskuntaa.
- **Erityisen poronhoitoalueen ulkopuoliselle alueelle (koko poronhoitoalueelle) esitetään ainoastaan ilmoitusvelvollisuutta**, joka tarkoittaa, että poronhoidolle koituvia vaikutuksia ei tarvitse selvittää eikä määräyksiä antaa. **Tämä ei ole riittävää** sillä:

1. Kaivosviranomainen ei tiedä paikallisia olosuhteita ja toiminnan aiheuttamia haittoja. Ne ovat paikkakunta- ja paliskuntakohtaisia
2. Haittojen vähentämistoimet vaativat huolellista suunnittelua
3. Jos selvitysten tekeminen ja määräysten antaminen eivät ole pakollisia, niitä ei yleensä tehdä.
4. Paliskuntien lausuntoja ei välttämättä huomioida, vaikka niissä olisi yksilöity tarkkoja toimenpiteitä esimerkiksi toiminnan välttämisestä tiettynä aikana tietyssä paikassa.
5. Eri maista ja taustoista tulevilla malminetsintä- ja kaivosyrityksillä on erilaisia toimintakulttuureja. Toiset ottavat poronhoidon huomioon hyvin, toiset eivät ollenkaan. Vapaaehtoiseen ohjautumiseen ei voi luottaa.

- Koska kyseessä on **suhteellisen pieni vaiva malminetsintä- tai kaivosyrityksen mittakaavassa**, ja toisella puolella vaakakupissa painavat **ylisukupolvisen elinkeinon ja luontaiskulttuurin toimintaedellytykset** aikana, jolloin Pohjois-Suomen maankäyttö on murroksessa, on ilmeistä, että **poronhoidon edellytykset**

[3] Paliskuntain yhdistys, 5/2022.

turvaavien selvityksien ja määräyksien tulisi olla pakollisia koko poronhoitoalueella.

- Tätä näkemystä tukevat myös Pekka Vihervuoren selvitys kaivoslain toimivuudesta[4] sekä lainsäädännön arviointineuvoston lausunto kaivoslaista[5].

[4] Vihervuori (2019) Kaivostoimintaa ohjaavan lainsäädännön toimivuuden arviointi. s. 57.

[5] https://vnk.fi/documents/10616/106362285/Lainsäädännön+arviointineuvoston+lausunto+kaivoslain+muuttamisesta.pdf, s. 5.